

Efter stormen och Islands kollaps

här kan du läsa om alla som hjälpte till....

Den isländska bankkollapsen 2008 är världens största mätt per capita. Det lilla öriket med 317 000 invånare har i dag en statsskuld som är nästan nio gånger större än landets BNP. De ansvariga bakom kollapsen har lämnat Island för London och Luxemburg. Till skillnad från sina landsmän är de långt ifrån utblottade – det visar VA:s kartläggning.

AV JONAS MALMBORG <http://www.va.se/nyheter/2010/04/30/efter-stormen>

Jag, Björgólfur Thor Björgólfsson, ber härmed det isländska folket om förlåtelse för min inblandning i den pris- och skuldbubbla som fick hela det isländska banksystemet att kollapsa. Jag ber om förlåtelse för att jag inte agerade, trots att jag såg faran närma sig. Jag hoppas ni kan förlåta.”

Dessa ord är inledningen på ett öppet brev, riktat till det isländska folket och publicerat i landets största morgontidning Morgunbladid, onsdagen den 14 april. Björgólfur Thor Björgólfsson, som tillsammans med sin far Björgólfur Gudmundsson kontrollerade banken Landsbanki och investmentbolaget Straumur-Burðarás, är en av de finansmän som anses ha störtat Island ner i en ekonomisk avgrund vars djup saknar proportioner. Den 12 april presenterades ”The black report”, en utredning gjord av det isländska parlamentet Alltingets sanningskommission.

I rapporten får centralbankschefen Davíð Oddsson, finansminister Árni Mathiesen och handelsminister Björgvin

Sigurðsson svidande kritik. Hade det inte varit för deras arrogans, ignorans och inkompetens hade bankkrisen kunnat undvikas. Rapporten pekar också ut bankernas storägare och ledande chefer som ansvariga för det som skedde.

”De största ägarna till alla de stora bankerna hade abnormt god tillgång till krediter i bankerna som de själva ägde. Undersökningen visar tydligt att i Glitnir, Kaupthing, Landsbanki och Straumur-Burðaras var huvudägarna också de största låntagarna”, står att läsa i rapporten.

När Landsbanki kollapsade var bankens storägare Björgólfur Thor Björgólfsson och hans bolag även bankens största låntagare med en samlad skuld på 200 miljarder isländska kronor – ett belopp som vida översteg bankens egna kapital. Samtidigt presenterar kommissionen fakta som pekar på att det förekommit regelrätt kriminalitet i samtliga tre banker. Både storägare och ledande befattningshavare har köpt och sålt aktier på direkt insiderinformation.

”Samtliga banker köpte sina egna aktier i stor skala via börserna. Det skedde i synnerhet efter att aktiekurserna började falla. 2008 stod de isländska bankerna som köpare till 45 procent av sina egna aktier. I jämförelse var de samtidigt säljare till 2 procent av sina egna aktier.”

Björgólfur Thor Björgólfsson må erkänna sina tillkortakommanden i det öppna brevet, men han är också nog med att poängtera sin oskuld. Den sanslöst höga belåningen och de vidlyftiga aktieköpen skyller han mer eller mindre på det globala finanssystemet och bristen på fungerande kontrollfunktioner i både det isländska och det brittiska finanssektorn.

”Jag ger ingenting för Björgólfur Thor Björgólfsson brev. Jag spottar på hans ursäkter! Om han verkligen menade att han ville göra rätt för sig så skulle han träda fram och lägga alla fakta på bordet.”

Det säger Hörður Torfason, debattör och initiativtagare till Nya Island, en proteströrelse som demonstrerat utanför Alltinget sedan hösten 2008, då Glitnir, Landsbanki och Kaupthing kollapsade.

Hörður Torfason, i likhet med många islänningar, riktar sin ilska och besvikelse dels mot de finansmän som gjorde miljardaffärer med lånade pengar, dels den lilla grupp av konservativa politiker i det styrande Självständighetspartiet.

En central roll spelar Davíð Oddsson. Som statsminister 1991–2004 var han ansvarig för att avreglera finanssektorn och privatisera Landsbanki. Som centralbankschef 2005–2009 utfärdade han de statliga bankgarantierna som möjliggjorde den aggressiva belåningen på den internationella bankmarknaden. I dag är han chefredaktör för Morgunbladið, Islands största morgontidning.

”Island är känt som en demokratisk och rättssäker stat och vi hamnar på plats nummer åtta i Transparency Internationals årliga undersökning. Men är det något som står klart efter kollapsen så är det att både näringslivet och det politiska systemet är genomsyrat av nepotism och ryggdunkande”, säger Jóhann Hauksson, journalist på tidningen DV.

För tre år sedan stod de isländska bankerna på toppen. Glitnir, Landsbanki och Kaupthing hade investerat tungt i utländska tillgångar. Dessutom hade de lånat ut miljarder till sina minst lika aggressiva investmentbolag Straumur-Burdaras, Fons, Exista och Baugur.

Bankerna lånade till sig kapital utomlands, först på den europeiska kreditmarknaden, sedan på den amerikanska. Sitt höga kreditbetyg fick de tack vare att den isländska staten gick in och garanterade lånen. De flesta av dessa lån löpte på mellan tre och fem år och till rimliga priser, vanligtvis mellan 15–25 punkter över den globala marknadsräntan.

För sina mångmiljardlån i Glitnir hade Jón Ásgeir Jóhannesson, vd och storägare i Baugur, köpt på sig en rad brittiska affärskedjor, den ena mer högprofilerad än den andra: leksaksaffären Hamley's, juvelerarkedjan Mappin & Webb, livsmedelskedjan Bonus samt varuhusen Jane Norman, House of Frasier och Debenhams.

”Det var när jag förstod att priset är en oväsentlig parameter som jag insåg hur man lyckas i affärlivet”, sa Jón Ásgeir Jóhannesson kaxigt i en intervju med Morgunbladið.

Och visst gick det att betala mer än någon annan när pengarna lånades på banken och garanterades av den sländska staten.

För pengarna som Björgólfur Gudmundsson, styrelseordförande och huvudägare i Landsbanki, lånade upp köpte han bland annat 90 procent av aktierna i engelska Premier League-klubben West Ham i juni 2006. I Londons finanskvarter talades det om ”the buyings”, de aggressiva finansmännen som köpte först och frågade sen. Även i Sverige köpte islänningarna på sig stora aktieposter. I januari 2007 satt de isländska investmentbolagen och bankerna på stora aktieposter i en rad svenska börsbolag (se diagrammet härintill). Det totala värdet av de isländska intressena i svenska börsbolag uppgick då till 18 miljarder kronor.

I dag är allt borta. Tre år och över 2 000 utredningssidor senare är Island fortfarande en nation i chock. Undan för undan börjar det sjunka in i de 317 000 invånarnas medvetande att det är de och ingen annan som ska betala av statskulden motsvarande 834 miljarder kronor. En hisnande siffra för en nation med en BNP på 88 miljarder kronor.

På Laugavegur 166 i Reykjavik har den isländska åklagarmyndigheten sitt huvudkontor. Chefsåklagaren Ólafur Thor Hauksson sitter bakom ett berg av utredningsmaterial. Det är han och hans 26 utredare som har i uppdrag att ta vid där Sanningskommissionen har slutat.

”Vi utreder separata fall och gör individuella provningar. Jag kan inte avslöja vilka vi förhör, men så mycket kan jag säga som att det handlar om insiderhandel, marknadsmanipulation, urkundsförfalskning och lånebedrägerier i samtliga tre banker”, säger Ólafur Thor Hauksson när VA når honom.

Han uppskattar att det kan ta bortåt fem år att lägga fram åtal mot huvudmännen bakom bankkollapsen. Men när den dagen är kommer är Ólafur Thor Hauksson övertygad om att lagens långa arm når de misstänkta, om inte förr så senare. Han riktar en skarp varning till de finansmän som lämnat Island för utlandet.

”Vi vet var de finns. Dessutom är våra kontakter med rättssystemen i länder som Storbritannien och Luxemburg utmärkta.”

Hittills har myndigheterna i både Storbritannien och Luxemburg visat sig synnerligen villiga att assistera sina isländska kolleger. Det har gjorts flera razzior mot Islandsägda företag i bägge länderna.

Av den lilla grupp finansmän som blåste upp den isländska finanskollapsen är det i dag bara Landsbankis Björgólfur Gudmundsson som finns kvar på Island.

Resten har lämnat landet.

Hans son, Björgólfur Thor Björgólfsson, bor numera i fashionabla Notting Hill i London. De bägge bolagen Straumur-Burdaras och Landsbanki är likviderade, så även hans och faderns maktbolag Samson Holding.

Björgólfur Gudmundsson har satts i personlig konkurs av den isländska staten, men allt tyder på att Björgólfur Thor Björgólfsson är långt ifrån barskräpad. Från London rattar han i dag det egna bolaget Novator som investerat i fastigheter, finansiella tjänster och köpt in sig i flera bioteknik- och telekomföretag. Novator har en private equity-fond och en räntefond, men hur stora bolagets tillgångar respektive skulder tycks omöjligt att fastställa. Novator har sitt säte i Mayfair i London men har även kontor i Luxemburg och Reykjavik.

Ett av Novators helägda innehav är Actavis, som utvecklar, producerar och säljer generiska läkemedel. Bolaget har 11 000 anställda i 40 olika länder och i portföljen finns 830 produkter registrerade i 60 olika länder. Sedan Actavis avnoterades från Reykjavikbörsen 2007 är det komplicerat att se hur mycket bolaget omsätter och om det visar vinst. Men Actavis svenska dotterbolags siffror är däremot offentliga. 2008 omsatte Actavis Sverige AB 297 miljoner och visade 3,9 miljoner kronor i vinst.

Även moderbolaget verkar vara i fin form, så sent som i februari tillkännagav Actavis att man var en av budgivarna i striden om Ratiopharm, världens femte största aktör inom generiska läkemedel. I budprocessens inledning hade Actavis lierat sig med Wallenberg-ägda EQT, men i februari valde islänningarna att kapa banden för att lägga ett självständigt bud. Till slut blev det dock israeliska Teva som köpte Ratiopharm. Actavis bud på Ratiopharma skulle finansieras av bolagets största långgivare, Deutsche Bank, som enligt uppgifter till Reuters redan lånat ut över 40 miljarder till Björgólfur Thor Björgólfssons läkemedelsbolag. Det är fler än Landsbankis och Straumur-Burdaras tidigare ägare som borstat av sig vulkanaskan och gått vidare till nya affärer.

Kaupthings tidigare vd Hreidar Már Sigurdsson och styrelseordförande Sigurdur Einarsson är skrivna i Luxemburg respektive London.

Isländska medier har det senaste året spekulerat flitigt i om Kaupthings nyckelpersoner i hemlighet ligger bakom köpet av Luxemburgbaserade Banque Havilland. Efter Kaupthings kollaps rekonstruerades Luxemburgverksamheten, bytte namn till Banque Havilland och såldes till ett litet obskyrt brittiskt investmentbolag som heter Blackfish. Av Blackfishs brittiska årsredovisning framgår inte mycket, bara att bolaget har tillgångar på cirka 12 miljoner kronor och är helägt av Dolphin Limited, registrerat i skatteparadiset Guernsey.

Även personen som kom att symbolisera de köpgalna vikingarna, Jón Ásgeir Jóhannesson, verkar i dag var på grön kvist. Hans bolag Baugur, med sina innehav i varuhus och fastigheter är visserligen beslagttaget och likviderat, men Jón Ásgeir Jóhannesson har startat ett nytt investmentbolag, JMS Partners, med huvudkontor på Oxford Street 413 mitt i London. I en intervju med isländska Vidskiptabladid tidigare i år förklarade Jon Ásgeir Jóhannesson att han ligger i startgroparna för att lansera en ny brittisk livsmedelskedja som heter Best Price.

I sanningskommissionens rapport konstateras att Jón Ásgeir Jóhannesson var den enskilt störste låntagaren i samtliga tre banker. Vid tiden för kollapsen uppgick enbart Baugurs skulder till 5,5 miljarder euro. Märkligt nog är hans isländska tillgångar inte beslagtagna av vare sig staten eller de nya kreditgivarna. Mediekoncernen 365 Media, med gratistidningen Fréttabladid, tv-kanalen Stöd 2 och sökmotorn visir.is samt designhotellet 101 i Reykjavik är registrerade på Jón Ásgeir Jóhannessons fru Ingibjörg Pálmadóttir. Kvar i sin ägo har han en stor villa i franska Châtelet i Alperna.

Det isländska folket har världens genom tiderna högsta statsskuld, mätt per capita, hängande över sig. Skatterna höjs, pensionerna sänks och inflationen skenar. I en opinionsundersökning som nyligen gjordes svarade så mycket som en tredjedel av befolkningen att de kunde tänka sig att emigrera.

Det är just vad de som orsakat hela kollapsen redan har gjort. n

Kvar på island

Björgólfur Gudmundsson

Då: Ordförande i Landsbanki, stor- ägare i Straumur- Burdaras och majoritetsägare i West Ham United.

Nu: Bor på Island, försatt i personlig konkurs.

Bor utomlands

Björgólfur Thor Björgólfsson

Då: Ordförande i Straumur-Burdaras, storägare i Landsbanki.

Nu: Bor i Notting Hill i London. Driver investmentföretaget Novator. Ordförande i läkemedelsjätten Actavis. Tros ha pengar på Cayman-öarna.

Bor utomlands

Sigurdur Einarsson

Då: Ordförande i Kaupthing.

Nu: Bor i Chelsea i London. Förmodas stå bakom Banque Havilland i Luxemburg. Tros ha pengarna på Guernsey.

Bor utomlands

Jón Ásgeir Jóhannesson

Då: Huvudägare till konglomeratet Baugur, indirekt storägare i Glitnir.

Nu: Bor i London. Aktiv i investmentbolaget JMS Partners. Äger isländska koncernen 365 Media och designhotellet 101. Tros ha pengar på Cayman-öarna.

Bor utomlands

Hreidar Már Sigurdsson

Då: Koncernchef i Kaupthing.

Nu: Bor i Luxemburg där han misstänks stå bakom Banque Havilland. Tros ha pengar på Guernsey.

Bor utomlands

Halldór J. Kristjánsson

Då: Vd för Landsbanki.

Nu: Bor i Halifax i Kanada där han själv uppger att han jobbar som bankdirektör.

1992 Avregleringen av den isländska banksektorn påbörjas av dåvarande statsministern Dávid Oddsson.

1993 Glitnir, som bildats genom en fusion av tre privata småbanker, introduceras på Reykjavikbörsen.

2000 Kaupthing introduceras på Reykjavikbörsen och inleder en internationell expansion. Landsbanki köper Heritable Bank i London.

2002 Kaupthing köper JP Nordiska och Aragon och etablerar sig i Sverige.

2003 Privatiseringen av Landsbanki slutförs. Samma år fusionerades Kaupthing med Bunadarbanki.

2004 Glitnir köper på sig norska BN Bank, Kredittbanken, Union Gruppen och etablerar sig i Luxemburg.

2005 Glitnir, Landsbanki och Kaupthing lånar upp sammanlagt 140 miljarder kronor på den internationella kreditmarknaden. Samma år köper Kaupthing brittiska Singer & Friedlander. Landsbanki förvärvar kapitalförvaltningsbolagen Teather & Greenwood, Kepler och Merrion.

2006 Glitnir köper Fischer & Partners av Invik för 425 Mkr. Merrill Lynch och Danske Bank släpper rapporter där man pekar på de enorma riskerna i de isländska bankerna.

2007 Internetbanken Kaupthing Edge lanseras i en rad europeiska länder. Värdet av Islands finanssektor är nio gånger så stort som landets BNP.

2008 I april förklarar Glitnir att man inte längre kan betala sina löpande kostnader. I september tar staten över 75 procent av aktierna varpå kapitalet börjar flöda ut ur alla de isländska bankerna. Några dagar senare fryser Storbritanniens finansministerium Landsbankis brittiska tillgångar. Den 20 oktober kollapsar Kaupthing.

.....it has been a short century, so far
¿ **Possibly the best cartoon of the century**

